KESKUS-
KAUPPAKAMARI

Eduskunta
Maa- ja metsätalousvaliokunta

LAUSUNTO 22.10.2018

kirjaamo@mmm.fi

Keskuskauppakamari kunnioittavasti lausuu hallituksen esityksestä elintarvikemarkkinalaiksi (HE 121/2018 vp) seuraavaa:

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi elintarvikemarkkinalaki. Laissa säädettäisiin elintarvikemarkkinavaltuutetusta. Valtuutettu voisi antaa muun muassa elintarvikeketjun toimintaan liittyviä suosituksia, lausuntoja ja ehdotuksia.

Keskuskauppakamari keskittyy lausunnossaan käsittelemään lainsäädännön ja itsesääntelyn mahdollisuuksia vaikuttaa elintarvikealan epäkohtiin. Lausunnon lopussa otetaan kantaa myös muutamiin muihin seikkoihin.

Elinkeinoelämän itsesääntely

Keskuskauppakamari korostaa, että elinkeinoelämän itsesääntelyllä on lukuisia etuja verrattuna viranomaistoimintaan. Itsesääntely on nopeaa, joustavaa ja asiantuntevaa. Itsesääntely mahdollistaa lain vaatimukset ylittävän vaatimustason. Itsesääntelyssä voidaan tarvittaessa muuttaa sääntöjä ja menettelytapoja tilanteen niin vaatiessa nopeastikin. On myös huomattava, että itsesääntelyllä on alan sisällä suurempi uskottavuus kuin viranomaistoiminnalla. Ja itsesääntely on kannattavaa myös valtiontalouden näkökulmasta, koska alan itse kantaa sääntelystä aiheutuvat kustannukset.

Itsesääntelyn piirteet ja käytännön toteutus elintarvikealalla

Elintarvikeketjun kauppatapalautakunta perustettiin nykymuodossaan 15.3.2017 ja se toimii Keskuskauppakamarin yhteydessä.

Kauppatapalautakunta on itsesääntelylle tyypilliseen tapaan toiminut nopeasti. Sen menettelytavat ovat olleet joustavia ja kustannustehokkaita. Alan kiistakysymyksiä ratkaisevan ja yleisempiäkin suosituksia antavan lautakunnan asiantuntemus on laajapohjainen. Lautakunnassa on jäseninä kolme tohtorintutkinnon suorittanutta henkilöä, joista kaksi on professoreja ja yksi lainsäädäntöneuvos. Lisäksi lautakunnassa on kaupan, alkutuotannon, teollisuuden ja taloudellisten asioiden syvällistä asiantuntemusta. Tällainen laajapohjainen asiantuntemus on edistänyt käsiteltävien asioiden nopeaa, perinpohjaista ja laadukasta selvittämistä.

Lyhyen toimintansa aikana lautakunta on perehtynyt alan toimintatapoihin ja järjestänyt lukuisia kuulemistilaisuuksia, joihin on osallistuntu useita elintarvikealan toimijoita. Kuulemisissa yritykset ovat kertoneet menettelyistään avoimesti. Tältä pohjalta lautakunnalla on ollut mahdollisuus antaa perusteltuja lausuntoja, suosituksia ja kannanottoja eri aihepiireistä. On selvää ja ymmärrettävää, että alan toimijat eivät olisi halukkaita toimimaan yhtä avoimesti suhteessa viranomaistoimijaan eli ehdotettuun elintarvikemarkkinavaltuutettuun.

Keskuskauppakamari korostaa, että elintarvikeketjun itsesääntely on toiminut tehokkaasti ja tuloksellisesti keväästä 2017 alkaen. Lautakunta on lyhyellä ajanjaksolla antanut kolme luottamuksellista lausuntoa, kaksi suositusta ja yhden kannanoton valikoimajaksoista. Suositukset ovat käsitelleet säilyvyysaikaa koskevaa sopimusehtoa päivittäistavarakaupan sopimuksissa sekä kirjallisia sopimuksia ja sopimusten yksipuolista muuttamista. Lautakunnan antamat lausunnot ovat olleet maksuttomia lausunnonpyytäjälle, koska kauppa ja teollisuus ovat kantaneet menettelyistä aiheutuvat kustannukset. Lautakunnan toiminta on ollut poikkeuksellisen aktiivista ja tuloksellista verrattaessa sitä esimerkiksi mihin tahansa viranomaistoimintaan. Lisäksi sen saama niin kotimainen kuin EU-tasoltakin saatu palaute on ollut yksinomaan myönteistä. Käytännössä Suomen malli on herättänyt laajaa kiinnostusta nimenomaan EU-tasolla.

Alan toimijat ovat kokeneet menettelytavat joustavina ja lautakunnan helposti lähestyttävänä. Lausunnon pyytäminen ei ole esimerkiksi edellyttänyt tiettyä etukäteistä rekisteröitymistä. Lisäksi lautakunta on voinut reagoida sille osoitettuihin asioihin nopealla aikataululla ja käytännönläheisellä otteella. Käsitellyissä tapauksissa on voitu ottaa huomioon kunkin tapauksen erityispiirteet.

Lautakunnan järjestämissä tilaisuuksissa käyty keskustelu on ollut aktiivista ja niissä on tuotu rohkeasti esille eri tahojen näkökantoja. Tällä tavoin on voitu edistää eri osapuolten välistä dialogia ja ymmärrystä.

Elintarviketjun itsesääntelyn tulevaisuus

Elinkeinoelämän itsesääntelylle tyypillistä on se, että sääntelyn kohde itse maksaa itsesääntelystä aiheutuvat kustannukset. Elintarviketeollisuusliitto ry ja Päivittäistavarakauppa ry ovat rahoittaneet elintarvikeketjun kauppatapalautakunnan toimintaa. Asiasta on sovittu mainittujen järjestöjen ja Keskuskauppakamarin välisessä sopimuksessa. Lautakunnan toiminnan rahoittamisesta on sovittu 31.12.2019 asti.

Ehdotetun lain 5 §:n mukaan ”valtuutetun on ennen suosituksen antamista pyydettävä lausunto elintarvikeketjun itsesääntelyelimeltä”. Keskuskauppakamari kiinnittää valiokunnan huomiota siihen, että jos elintarvikeketjun järjestöt eivät ole valmiita maksamaan alan itsesääntelystä, lautakunnan toiminnan rahoitusmalli on aidosti auki.

Muuta huomionarvoista

Keskuskauppakamari toteaa, ettei elintarvikemarkkinalain säätäminen ole linjassa hallituksen linjaaman sääntelyn purkutavoitteen kanssa. Lisäksi laki lisäisi julkisen talouden menoja. Keskuskauppakamari korostaa, että Suomen julkisia menoja tulisi johdonmukaisesti karsia eikä lisätä.

Esityksellä on monentyyppisiä vaikutuksia yritystoimintaan. Se muun muassa lisää yrityksissä tarvetta dokumentoida eri toimenpiteet entistä tarkemmin valtuutetun valvontatoimenpiteitä ja tietopyyntöjä silmällä pitäen. Tällainen lisädokumentointi lisää yritysten kustannuksia. Yritysten kustannusten nousu heijastuu yleensä kuluttajahintoihin.

Lisäksi Keskuskauppakamari toteaa, että elintarvikemarkkinavaltuutetun vaativa ja laaja tehtävänkuva huomioon ottaen on hyvä, että viran kelpoisuusvaatimuksena on se, että valtuutettu on suorittanut oikeustieteen ylemmän korkeakoulututkinnon. Juridisen substanssiasiantuntemuksen lisäksi tehtävän menestyksellinen hoitaminen edellyttää muun muassa prosessioikeudellisesta asiantuntemusta.

Lakiesitykseen on tehty viime hetkellä muutoksia. Joiltakin osin hallituksen esityksen perustelut ovat niukat ja puutteelliset. Ehdotetun lain säännösten ja niiden perustelujen tulisi olla johdonmukaisia. Lisäksi esityksestä tulisi käydä selville se malli, miten elintarvikeketjun itsesääntelytoimielimen

toiminta taloudellisesti turvataan. Tämä on tärkeää, koska valtuutetun on ehdotetun lain mukaan pyydettävä lausuntoa itsesääntelytoimielimeltä ennen suosituksen antamista.

Paula Paloranta
pääsihteeri, markkinaoikeudelliset asiat ja elintarvikeketjun kauppatapalautakunta
Keskuskauppakamari